
ХРОНІКА

НАУКОВІ ЧИТАННЯ ПАМ'ЯТІ ЧЛЕНА-КОРЕСПОНДЕНТА НАН УКРАЇНИ ЮРІЯ ОЛЕКСАНДРОВИЧА КАРПЕНКА (ПЕРШІ КАРПЕНКІВСЬКІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ)

Юрій Олександрович Карпенко (29.09.1929, м. Малин — 10.12.2009, м. Одеса), визначний український мовознавець, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент НАН України пішов із життя невдовзі після відзначення 80-річчя від дня народження. В його особі національна лінгвістика втратила талановитого вченого, ім'я якого відоме в Україні та далеко за її межами, дослідника проблем українського, слов'янського й загального мовознавства, космічної та літературної ономастики, одного з фундаторів і провідних фахівців сучасної української ономастики, автора оригінальної мовознавчої концепції власної назви.

На відзначення пам'яті видатного дослідника в Одеському національному університеті ім. І. І. Мечникова 7-9 жовтня 2010 р. були проведені наукові читання, організовані на базі кафедри загального і слов'янського мовознавства з ініціативи тодішнього її завідувача проф. М. І. Зубова — одного із численних учнів Юрія Олександровича.

До оргкомітету Наукових читань надійшли заявки від 93 учених із України та зарубіжжя, а безпосередньо в роботі цього наукового зібрання взяли участь понад 60 учасників, серед яких було 17 докторів наук і 34 кандидати наук. Окрім Одеси тут були представлені такі міста України, як Дніпродзержинськ, Ізмаїл, Київ, Кіровоград, Луцьк, Львів, Сімферополь, Чернівці. Зарубіжжя представляли Росія (Москва), Білорусь (Гомель), Польща (Люблін).

Відкриваючи Наукові читання, декан філологічного факультету ОНУ ім. І. І. Мечникова проф. Є. М. Черноіваненко сказав про Ю. О. Карпенка, зокрема, наступне: «Він був самодостатнім, тому що працював заради науки і викладання. Йому судилося стати мудрим

учителем для багатьох. І він спромігся залишити свій неповторний слід на землі, залишити після себе світлу пам'ять. Ми вдячні долі за те, що в історії нашої науки, в історії нашого університету і факультету, а також у житті кожного з нас була присутня така особистість, як Юрій Олександрович Карпенко».

На пленарному засіданні у своїй програмній доповіді «Актуальні напрями ономастичних досліджень» *В. В. Лучик* (Київ) нагадав, що 1959 року мала місце значна подія — у Києві відбулася перша республіканська ономастична нарада, від якої починається відлік усіх ономастичних конференцій, що проводилися в Україні. Дуже часто піонером тут була Одеська ономастична школа, понад сорок років очолювана Ю. О. Карпенком. На даний час серед першорядних завдань української ономастики бачиться створення теоретичної бази для відродження історичних назв у топонімії різних регіонів і вивільнення власних назв від надлишкової ідеологізації. Упоратися з цим має допомогти чітка система наукових принципів і критеріїв, скоординована із законодавчою базою. Зробити це необхідно ще й тому, що дуже часто розумні ініціативи вчених наражаються на бездумний та неаргументований спротив чиновників. Серед інших першорядних завдань *В. В. Лучик* назвав видання наукової літератури: підсумком регіональних (а по тому й загальнонаціональних) досліджень має стати видання етимологічних словників топонімів України. Це завдання стоїть перед ономастикою вже не менше як півстоліття, тоді як результатів його вирішення нагально потребує все слов'янське мовознавство.

У доповіді *М. І. Зубова* и *Л. Ф. Фоміної* «Ю. О. Карпенко та етапи розвитку Одеської ономастичної школи» ішлося про формування і розвиток ономастичних поглядів, ідей та інтересів Ю. О. Карпенка і його наукового оточення. Одеська ономастична школа від самого початку характеризувалася багатовекторністю й широтою охоплення класів пропріальної лексики. Яскраво заявивши себе на терені досліджень топонімії, одеські ономасти креативно, як це прийнято говорити сьогодні, перейшли до освоєння нових ділянок ономастичної сфери — антропонімії, літературної ономастики, космонімії, теонімії, зоонімії, ономастичної лексикографії тощо. У кожному з цих напрямів з'явилися провідні науковці, вирощені Ю. О. Карпенком. Дуже важливим для науки є те, що Ю. О. Карпенко започаткував сімейну

династію: поруч із ним все своє життя в науці пройшла його дружина М. В. Карпенко, а сьогодні справу своїх батьків достойно продовжує їх донька, відомий доктор наук у галузі ономастики О. Ю. Карпенко. Тепер сходить наукова зірка талановитого онука Юрія Олександровича М. Ю. Карпенка.

Особливими гостями Наукових читань стала делегація представників Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича на чолі з *Л. О. Ткач*. Вона у своїй пленарній доповіді «Внесок Ю. О. Карпенка в дослідження української літературної мови на Буковині» показала, наскільки плідними залишаються ідеї цього вченого там, де розпочиналась його науково-викладацька діяльність: до сих пір значна частина кандидатських і докторських дисертацій, що стосуються слов'янської мовознавчої проблематики, виконується в руслі проблем, визначених Ю. О. Карпенком.

Оригінальний погляд на науковий спадок Ю. О. Карпенка запропонували *Л. І. Шевченко* і *Д. В. Дергач* (Київ) у пленарній доповіді «Лексико-семантичний потенціал слова в науковому діалозі українських філологів: Ю. О. Карпенко — Л. А. Лисиченко», показавши, що в інтерпретації семантичної еволюції слова ці два безумовні лідери двох провідних мовознавчих шкіл України — Одеської і Харківської — своєрідно та по-різному відображають ідеї, що йдуть ще від О. О. Потебні.

Зворушливо-людяною була вступна частина до доповіді *Р. М. Козлової* (Гомель), яка поділилася з присутніми спогадами, як колись давно Ю. О. Карпенко помітив одну з її ранніх публікацій і позитивно відгукнувся на неї в науковому виданні. Цей відгук визначив всю наукову долю дослідниці. Сама її доповідь — «Античні древності сарматсько-іранського пограниччя» — також була присвячена ономастичній проблематиці, а науковий пафос доповіді був спрямований на обґрунтування слов'янської приналежності цілого гнізда етнімічної та суміжної лексики, пов'язаної з відомим ще античним джерелам прикаспійським племенем під назвою *марди*.

Подальша робота Наукових читань була організована в рамках наступних секцій: ономастична; загальномовознавча; історія мови; лінгвостилістики; літературознавства і фольклористики. У кожній із цих областей Ю. О. Карпенко залишив яскравий і самобутній слід свого наукового таланту.

Ономастична секція була представлена двадцятьма заявленими у програмі Наукових читань доповідями, такими напрямками і темами, як ономастика художньої літератури (*В. М. Калінкін, Т. І. Крупеньова, Н. М. Бербер, В. В. Горбань, И. В. Мурадян, М. Р. Мельник, Г. М. Мельник*), класи власних назв (*О. Л. Кирилюк*), топоніміка (*С. О. Вербич, Н. Н. Головач, В. О. Колесник*), антропоніміка (*В. О. Горпинич, С. І. Герогієва*), етніміка (*К. Б. Зайцева*), правосуб'єктна інформативність власних назв (*С. Т. Лавриненко*), власні назви в рекламному тексті (*Е. В. Босва, Н. Г. Іванова, Т. Ф. Шумаріна*) тощо.

Слід наголосити, що ономастична проблематика була включеною також і в тематику інших секцій. Наприклад, доповіді *О. І. Грищенка* (Москва) «Експресивність етноніма *жидовинь* (*жидь*) у давньоруській книжності (на матеріалі Палєї Толкової)» або *О. М. Склярєнко* (Одеса) «Гумористично-конотативні найменування в антропонімічній сфері України, Великобританії та Франції», що знайшли місце відповідно в секції історії мови і в секції лінгвостилістики, цілком закономірно могли б бути включеними до ономастичної секції.

Рішення заключного пленарного засідання Наукових читань наводиться нижче цілком.

Р і ш е н н я
учасників Наукових читань
пам'яті члена-кореспондента НАН України
Юрія Олександровича Карпенка (1929–2009)
(7–9 жовтня 2010 року, Одеса)

Констатуючи, що Наукові читання пам'яті члена-кореспондента НАН України Юрія Олександровича Карпенка відбулися успішно та на високому організаційному рівні, колектив цього міжнародного наукового форуму постановляє наступне.

Наукові читання вважати *Першими Карпенківськими науковими читаннями* і надалі заснувати традицію їх регулярного проведення.

1. Доцільно проводити Карпенківські наукові читання по черзі на базі тих мовознавчих кафедр ОНУ ім. І. І. Мечникова, які у свій час послідовно очолював проф. Ю. О. Карпенко.

2. Звернутися до колег з Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича з пропозицією, щоб одні із таких мемо-

ріальних наукових читань були проведені також на базі цього університету, з якого почався науковий шлях Ю. О. Карпенка і в якому він залишив яскраву пам'ять про себе як про талановитого науковця та як про непересічну особистість.

3. Звернутися до Інституту мовознавства ім. О. О. Потебни НАН України з пропозицією, щоб одна з наступних ономастичних конференцій була проведена на базі філологічного факультету ОНУ ім. І. І. Мечникова, де Ю. О. Карпенко сформував Одеську ономастичну школу.

4. Схвалити і підтримати ініціативу філологічного факультету ОНУ ім. І. І. Мечникова про запровадження іменної студентської стипендії імені члена-кореспондента НАН України Ю. О. Карпенка.

5. Першу таку стипендію доцільно було б присудити одному з найкращих студентів, що спеціалізуються при кафедрі загального і слов'янського мовознавства ОНУ ім. І. І. Мечникова, засновником якої був проф. Ю. О. Карпенко.

6. Висловити подяку Оргкомітету Наукових читань та всьому колективу філологічного факультету ОНУ ім. І. І. Мечникова на чолі з його деканом проф. Є. М. Черноіваненком, а також зокрема членам кафедри загального і слов'янського мовознавства разом із її очільником проф. М. І. Зубовим за велику і плідну організаційну роботу з проведення Наукових читань пам'яті члена-кореспондента НАН України Юрія Олександровича Карпенка.

М. І. Зубов

II НАУЧНЫЕ ЧТЕНИЯ ПАМЯТИ ЧЛЕНА-КОРРЕСПОНДЕНТА НАН УКРАИНЫ ЮРИЯ АЛЕКСАНДРОВИЧА КАРПЕНКО

13–14 октября 2011 года на филологическом факультете Одесского национального университета им. И. И. Мечникова прошли Вторые научные чтения памяти члена-корреспондента НАН Украины Юрия Александровича Карпенко (1929–2009).

Чтения были организованы кафедрой русского языка при участии Института языковедения им. А. А. Потебни НАН Украины, Украин-